

Pusztai Sándor-életműkiadás

— projektleírás, ütemterv és költségvetési előrejelzés —

2023. október 11-én szóbeli fölkérést kaptunk Redő Ferenc től, a Pusztai Sándor Kulturális Közhasznú Alapítvány képviselőjétől, hogy tekintsük át Pusztai Sándor (1911–1983) papköltő, volt leányfalusi plébános szellemi, tárgyi és kéziratot hagyatékát.

1. Az elmúlt időszakban elvégeztük az életművet érintő ún. „alapkutatásokat” – vagyis:

- áttekintettük a szerző összes kereskedelmi forgalomba került és nem került (tehát köz- és magángyűjteményekben fennmaradt) verses-, esszé- és tanulmánykötetét. Összesen **19 kiadványról** van szó.
- a rendelkezésre álló szakkönyvtárak, valamint az Országos Széchényi Könyvtár törzsgyűjteménye és a könyvtár által előfizetett hazai és nemzetközi adatbázisok alapján elkészítettük a szerző 1934 és 1994 közötti publikációinak teljességre törekvő jegyzékét. Munkánk eredménye egy **85.000 leütés** terjedelmű, több mint **1.000 tételt** tartalmazó bibliográfia.
- áttekintettük a Petőfi Irodalmi Múzeumban őrzött Pusztai Sándor-hagyatékrészt, valamint további, az életművel és a szerző személyével összefüggésbe hozható írott, képi és hanganyagokat, majd kutatásunk eredményét táblázatban rögzítettük. Munkánk eredménye egy **38.000 leütés** terjedelmű, **129 tételt** tartalmazó táblázat lett, amely típus, raktári jelzet, leltári szám, feladó, tartalom, év, gyűjtemény és az elektronikus katalógus céduláira hivatkozó link megadásával rögzíti a kutatható anyag adatait.

2. Az előzetes forrásfeltárás máris komoly időráfordítást igényelt:

- csak az életmű-bibliográfiával 2.590 percet, vagyis **több mint 43 órát** töltöttünk
- a Petőfi Irodalmi Múzeum anyagának szakszerű rögzítésével, elrendezésével további 600 percet, vagyis **10 órát**. Csúpan a későbbi közös munka jegyében közöljük, hogy bruttó 6.000 forintos órabér mellett az eddigi munkánk értéke **bruttó 318.000- Ft**.

3. Előzetes anyagi igényeink természetesen nincsenek, de jelezzük, hogy különböző antikváriumokból összevásároltuk a szerző rendelkezésre álló műveit, összesen 18 kötetnyi könyvet. Az ezzel kapcsolatos költségünk (19.880+7.190+2.200+940) **30.210- Ft** volt.

A fentiekben jelzett idő- és költségráfordítást a szerző és életműve iránti tiszteletből, a téma iránti személyes érdeklődésből és kutatói elkötelezettségünk vállaltatta velünk. Harsányi Lajos műveinek gondozójaként, a 20. századi magyar irodalom és irodalomtörténet-írás kutatóiként hiszünk a nemzeti nézőpontú, keresztény-konzervatív értékrendű irodalom időtlen értékében, s készséggel fordítjuk energiáinkat a méltatlanul elfeledett Pusztá Sándor életművének feltárására és bemutatására.

A második világháború utáni politikatörténeti fordulat lehetetlenné tette az irodalmi életben való részvételét, publikálását. Az 1959-ben elhunyt Harsányi Lajosban már megfogalmazódott nem sokkal halála előtt: „Hát mi, katolikus költők? Minket már élve eltemetnek. Amit az utolsó tíz év alatt írtunk, már talán soha meg sem jelenhetnek könyv alakban. Pedig szeretnénk még mondani egyet-mást a világnak.” Pusztá Sándor költői életművének kibontakozása is ezekre az évtizedekre tehető. 1983-as halála után pedig szintén nem történt meg az életmű elhelyezése a magyar irodalomtörténetben.

4. Az előzetesen megkezdett, s a továbbiakban folyamatosan végzendő feladatok (a további „alapkutatások”) szertágazóak:

- folytatni kell és kiegészíteni a bibliográfiát minimálisan 2023-ig, illetve a könyvészeti segédletet tartalmazó kötet megjelenéséig. (A kiadványok ütemezéséről később.)
- folytatni kell a közgyűjteményekben a rendelkezésre álló anyagok gyűjtését
- folytatni kell a 2017-es *Pusztá Sándor Emlékkönyv*ben már szórványosan megjelenő személyes („oral history”) visszaemlékezések, valamint a személyes vonatkozású írott, tárgyi és képi emlékek gyűjtését.
- kapcsolatba kell lépni a jogörökssel (vagy jogörökösökkel), s szerződésbe foglalni a kutatásra és publikálásra vonatkozó megállapodásokat, engedélyeket. A sajtóanyag szerint Katona Ágnes nyilatkozott a legtöbbit a szerző hagyatékával kapcsolatban, ugyanakkor ismeretes, hogy Pusztá Sándor *A pusztába kiáltó* című regénye, amelyet a Literátor Kiadó mint „megjelenés előtt álló” munkát hirdetett, azóta sem lát(hat)ott napvilágot. (Lásd erről: Móczán Zoltán: Megjelenés előtt a leányfalui pap-költő regénye. Pécssett kezeli az unoka az írói hagyatékot. [Interjú Katona Ágnessel.] = *Új*

Dunántúli Napló, 1994/223. [augusztus 14.], 4.; Hirdetését lásd még: *Havi Magyar Fórum*, 1994/9., 96.)

5. Mint előzetes forrásfeltáró munkánk során kiderült:

- Pusztai Sándor nem csupán költő volt, de saját korában meghatározó eszmei jelentőségű, s emellett rendkívül keresett, termékeny publicista is. Ez a tény pedig megváltoztatja az életműkiadásra vonatkozó korábbi elképzeléseket. Jelesül: teljesen világos, hogy nem csupán egy *Ősszes* (vagyis inkább: *Ősszegyűjtött*) versek kiadására van szükség, hanem a szerzői életmű szisztematikus, sorozatszerű publikálására.
- Bibliográfiánk a kötetben megjelent verseken túl mintegy **330** időszakos kiadványokban, gyűjteményes kötetekben publikált verset számlál (közel 330 oldal).
- Bibliográfiánk a kötetben megjelent prózai írásokon (esszéken, tanulmányokon, prédikációkon) túl mintegy **170** időszakos kiadványokban, gyűjteményes kötetekben publikált szép- és értekező prózai művet számlál (közel 620 oldal).
- Leltárjegyzékünk a szerző levelezésének **61** tételét jegyzi – olyan levélíróktól és címzettekhez, mint Sík Sándor, Shvoy Lajos, Móricz Zsigmond, Karinthy Ferenc, Rónay György, Reményik Sándor, Márai Sándor, László Gyula, Keresztury Dezső, Feszty Masa Mária, G. Bajor Gizi stb.
- Leltárjegyzékünk **68** tételnyi hangzóanyagot tartalmaz részletes leírással – köztük a szerző ünnepi prédikációit, nemzetközi rádiós közvetítéseit, szentbeszédeit, irodalmi műsorszerepléseit, felolvasásait, interjúit rögzítő felvételek adatait.
- Jegyzékeinket – mint önálló kutatási eredményt – a polgármester úrral történő előzetes személyes konzultáció során természetesen örömmel megmutatjuk (nyomtatva, spirálba kötve), átadni azonban a kutatással kapcsolatos konkrét megállapodás megkötéséig nem kívánjuk.

6. A fentiek alapján az életmű sorozatszerű, gyűjteményes kötetek sorát felvonultató kiadását javasoljuk, mégpedig a következő sorrendben és szerkezetben:

- I. *Pilisi bukolika. Pusztai Sándor összegyűjtött versei.* A kötet időrendben tartalmazná a szerző valamennyi kötetbe fölvevett, majd kötetbe föl nem vett (csupán időszakos kiadványokban, gyűjteményes kötetekben, kéziratban fennmaradt) versét – a szövegközléseket követően az egyes szövegek keletkezésének, közléseinek, variánsainak adataival. Kötetünket a versek keletkezéstörténetét, kontextusát,

fogadtatását és irodalomtörténeti helyét, jelentőségét tárgyaló-megvilágító, tudományos igényű utószó-tanulmány zárna.

- II. *Szemben az Örökméccsel. Pusztai Sándor értekező és szépprózai művei.* A gyűjtemény időrendben tartalmazná a szerző két önálló esszé-, illetve értekező prózai kötetének (*Líra a művészetben*, 1940; *Levelek Anonymához*, 1941) anyagát, majd a kötetbe fel nem vett, időszaki kiadványokban és gyűjteményes kötetekben publikált értekező és szépprózai munkáit – a szövegközléseket követően az egyes szövegek keletkezésének, közléseinek, variánsainak adataival. Kötetünket az egyes írások keletkezéstörténetét, kontextusát, fogadtatását és irodalom-/politikátörténeti helyét, jelentőségét tárgyaló, tudományos igényű utószó-tanulmány zárna.
- III. *Tiszi bácsi. Dokumentumok, esszék, emlékezések, fényképek.* A kötet tartalmazná az 1937-ben beiktatott és 1983-ban bekövetkezett haláláig rendületlen hittel és szeretettel szolgáló leányfalusi plébános életéről fennmaradt írott, képi és szóbeli emlékeket, naplószerű feljegyzéseit, a műveiről írott legfontosabb kritikákat, tanulmányokat (olyan jelentős irodalmárok dolgozatairól beszélhetünk, mint Rónay György, Rónay László, Lengyel Balázs, Melczer Tibor, Tüskés Tibor, Pomogáts Béla, Kristó Nagy István stb.), az író által adott interjúkat (az 1938 és 1990 közötti időszakból legalább 6 tétellel számolhatunk). Itt közölnénk továbbá a leányfalusi Ravasz László Könyvtárban és a Faluházban, a hazai közgyűjteményekben, illetve Katona Ágnes és mások magángyűjteményeiben található tárgyak katalógusát, fényképeit, az író ábrázoló fotókat és az életmű teljességre törekvő bibliográfiáját is. A kötetet CD-lemez egészíthetné ki, amelyen a Petőfi Irodalmi Múzeumban őrzött gazdag hanganyagból adnánk értő és izgalmas válogatást.

7. Az életműsorozat regionális jelentőségét hangsúlyozandó, javasoljuk szakértőkből álló **szerkesztőbizottság felállítását**. A 2017-es *Pusztai Sándor Emlékkönyv* szerkesztőbizottságát (Adorján András, Bedő Szilvia, Nevelő Géza, Pizágné Horváth Júlia, Redő Ferenc) az örökösöket képviselő Katona Ágnes mellett alulírott kutatók személyében három új taggal egészítenénk ki.

A kutatómunkába természetesen bekapcsolnánk a Ravasz László Könyvtár és a Faluház, valamint a Petőfi Irodalmi Múzeum munkatársait is – akik igényük és erényeik-eredményeik szerint utóbb felvételt nyerhetnének a szerkesztőbizottságba is.

8. Miután a Pusztai Sándor-életmű feldolgozása és megjelentetése politika- és eszmetörténeti kérdéseket is felvet, javasoljuk megfelelő – a téma irodalmi, történeti és politikai vonatkozásait tekintve egyaránt tájékozott **szaklektor(ok)** fölkérését. Már is javasolhatjuk dr. Szénási Zoltánt, aki (noha jelenleg Babits Mihály műveinek kritikai kiadása köti le), *A szavak sokféleségétől a Szó egységéig* című könyvében hosszú fejezettrészt szentel Pusztai Sándornak, figyelemreméltó szempontokat kínálva az értő elemzéshez.

9. A könyvkiadás anyagi és technikai feltételeiről egyelőre korai volna beszélnünk. Rögzítjük azonban, hogy a kiadványszerkesztés tárgyában is határozott elképzelésekkel rendelkezünk, s amennyiben erre igény mutatkozik, a legtapasztaltabb hazai tipográfusokat és nyomdai szakembereket tudjuk bevonni a munkába.

10. Ilyen terjedelmű vállalkozáshoz az előzetes döntések meghozatala, az anyagi erőforrások előteremtése és a tényleges megbízások megtörténte előtt akár csak kutatói költségvetést is készíteni, lényegében lehetetlen. Az alábbi pontokba szedett gondolatokat tehát mindössze tájékoztató-problémafölvető szándékkal iktatjuk ide:

- a leányfalusi önkormányzat Redő Ferenc tájékoztatása szerint jelezte, hogy ösztöndíjszerű, rendszeres havi juttatás folyósítására nincs lehetőségük. Kérték, jelöljük meg, milyen anyagi nagyságrendben gondolkodunk a **projekt összkiadásait** illetően; s a szükséges források összegyűjtéséről majd az önkormányzat gondoskodik.
- Nyilvánvaló, hogy az általunk előzetesen összeállított bibliográfiai és közgyűjteményi jegyzékek tételeit különböző könyvtárakból és közgyűjteményekből összegyűjteni rendkívül fáradságos, hosszú hónapokat igénylő feladat. Miután mindketten főállású munkahellyel rendelkezünk, e kutatómunkára csupán a hétköznap délutánjaink és a hétvégéink, illetve évi rendes szabadságunk napjai állnak rendelkezésre. Vagyis a tervezett – kétségkívül impozáns – kötet sorozat megjelentetését érdemes több fázisban megvalósítani. A verseskötet előkészítése legalább 1, az esszékötet 1–1,5, a dokumentumkötet további 1,5 évet igényel. A teljes projekt kifizetési ideje tehát – ideális esetben – **4 év** volna.
- Amint azt tervezetünk 2. pontjában már jeleztük, **óránkénti munkadíjunk** a jelenlegi gazdasági helyzetben – vagyis 2024 januárjában – **bruttó 6.000 forint**. Amennyiben évente átlagosan 250 munkanappal és 115 szabadnappal számolunk, akkor (az Országos Széchényi Könyvtár nyitvatartási idejéhez igazodva) hétköznapokon mindössze 17-től 18 óráig (1 órát) tudunk kutatni a könyvtárban, s utána 20:00-ig

(további 2 órán át) folytathatjuk otthon a kutatási eredményeket elrendező-letisztázó munkánkat; szabadnapokon délelőtt 10 és délután 16 óra között 6 órán keresztül tudunk dolgozni. Vagyis a tervezett 4 esztendő során évi 4.140.000- Forinttal (250 x 3 x 6000 + 115 x 6 x 6000) számolva a teljes futamidőre tervezett munkadíj (4.500.000 + 4.140.000) 8.640.000. Alulírott két kutatóval számolva: **17.280.000.**

– A tervezett összeg háttérének megvilágításához az alábbi szempontok figyelembe vételét kérjük, javasoljuk:

- I. A megjelölt kötetekben (3080), az Országos Széchényi Könyvtár törzsgyűjteményében (~1.000) és a Petőfi Irodalmi Múzeumban található (~120), összesen mintegy **4200 (!)** oldalnyi nyersanyagot önköltségen, számlák elszámolásának lehetősége nélkül kell digitalizálnunk – amely munkának külön díjszabása van (lásd OSZK, reprográfiai díjtételek: <https://www.oszk.hu/masolatkeszites>)
- II. Minden kutatási alkalmon ott kell lennie a kezünk ügyében Pusztá Sándor mind a 19 kötetének, hogy a versek/esszék variánsait figyelemmel követhessük. A 19 kötetet tömegközlekedéssel nem szállíthatjuk napról napra; elhelyezésére a könyvtár épületében nincs mód; ehhez nap mint nap dr. Soltész Márton személygépkocsiját vennénk igénybe, amelynek tankolása, amortizációja, különösképpen a Várnegyedben történő parkoltatása egytől egyig napi költséget jelentene számunkra.
- III. Miután – költségtakarékossági szempontokat figyelembe véve – nem foglalkoztatnánk külön gépírót, az OSZK törzsgyűjteményében fellelt teljes forrásállományt kettőnknek kellene legépelnie (sajtó alá rendeznie).
- IV. A nyers forrásanyag begyűjtése és szakszerű sajtó alá rendezése nem minden:
 - a. a gépelt anyagot hangosan, a két kutató részvételével össze kell olvasni, a kéziratot egyezményes jelek alapján javítani, a javításokat a kéziratba átvezetni.
 - b. minden, az életműsorozatban közölt Pusztá Sándor-szöveg után értelmező (keletkezéstörténeti, a megjelenésre és a variánsokra vonatkozó) jegyzetek, magyarázatok következnek. A rendelkezésre álló források és segédletek alapján ezeket is alulírott kutatók készítenék. Különösen komoly kihívást jelent e jegyzetírói munka a harmadik kötetbe szánt dokumentumok esetében.
 - c. minden kötet önálló kísérő tanulmányt kapna. Ebben kerülne ismertetésre a közreadott anyag korabeli fogadtatása; szerzőjük egyúttal kísérletet tesz majd

az anyag irodalom-, politika és társadalomtörténeti jelentőségének fölbecslésére is.

- d. a gondosan betördelt kötetanyag(ka)t legalább 3 alkalommal ki kell nyomtatni, 3 körben korrigálni kell – ez a munka szintén alulírott kutatókat terheli. Természetszerű, hogy a tördelt levonatok kézbe vételekor ismét elővennénk az eredeti kötet- és folyóiratközléseket, ellenőriznénk a variánsokat.
- e. a verseskötethez a szerkezetet visszatükröző és betűrendes címmutatókat, a prózai és dokumentumkötetekhez a fentiekén túl név- és tárgymutatókat is kell készíteni. A mutatók összeállítása adatvesztés és információtorzulás nélkül nem adható ki harmadik személynek. A filológiai pontosság megköveteli, hogy ezeket a segédleteket is alulírott kutatók készítsék el.
- f. az anyag szakszerű lektoráltatását is saját költségünkön kívánjuk elvégeztetni a az általunk kiválasztott szakember bevonásával, személyes tárgyalás keretében tisztázott díjazás mellett.

Bors Anikó
irodalomtörténész, könyvtáros

Dr. Soltész Márton
irodalomtörténész

Budapest, 2024. január 11.